

Nr 166.

Av herr **von Heland m. fl.**, om åtgärder för en tillfredsställande lösning av problemet beträffande vårt lands fettförsörjning.

I det betänkande med förslag ang. avsättningen av smör och andra fettämnen av inhemskt ursprung, som år 1934 avgavs av smör- och margarin-kommittén, framhöllo utredningsmännen, att avsättningen av vår ladugårdsskötsels produktion, särskilt mjölk och mejeriprodukter, vore en mycket betydelsefull angelägenhet. Av landets invånare äro ungefär en tredjedel sysselsatta i jordbruket och direkt beroende av denna närings möjlighet att skänka sina utövre bärgning. Under rådande tidsförhållanden med sysselsättningssvårigheter inom ett flertal industrier vore det för samhället av stort värde, att landsbygdens vid jordbruksarbete vana befolkning i största möjliga utsträckning fortfarande kunde finna sin utkomst inom jordbruket. För lantushållningen är ladugårdsskötseln och framför allt mjölkproduktionen av dominerande betydelse, avsättningsförhållandena beträffande animalieprodukter ha betydelse för praktiskt taget alla jordbrukare.

När detta uttalande gjordes befann sig mjölkproduktionen och avsättningen av landets animalieproduktion i ett allvarligt läge. Avsättningsförhållandena å exportmarknaderna voro allt annat än tillfredsställande, och å den inhemska marknaden hade margarinets prisbillighet och andra konkurrensegenskaper medfört svårigheter för smöret att hävda sin ställning. Härtill kom att produktionen av mjölk och mejeriprodukter, liksom den till grund härför liggande växtodlingen, syntes vara i tillväxt.

Av det ovan anförda framgår, att mjölk- och mejeriproduktionen vid nämnda tidpunkt befann sig i en överskottskris.

När frågan nu upptages, befinna vi oss i en allvarlig underskottskris. Den stängda importen av dels råvaror för margarintillverkningen och dels av oljekakefoder har medfört svårigheter för fettförsörjningen. Någon större inhemsk produktion av oljehaltiga växter torde näppeligen vara möjlig inom de närmaste åren. Om sålunda kriget fortsätter, och därmed avspärrningen av våra handelsförbindelser, måste tillverkningen av margarin praktiskt taget helt upphöra när de i landet tillgängliga förråden av margarinråvaror förbrukats. Situationen har lett till en omfattande ransonering av landets fetttillgångar för att dryga ut och fördela dessa på hela befolkningen.

Av vad som ovan anförts framgår, att kriserna på fettförsörjningens område avlösa varandra i snabb takt. Den viktigaste produktionen för det svenska jordbruket är sålunda utsatt för ekonomiska kastvindar av sådan

art, att produktionens bärighet vissa tider äventyras, produktionen förlorar i stabilitet och den ekonomiska osäkerheten omöjliggör eller försvårar produktionens planläggning på längre sikt och fulla utbyggnad så som landets naturliga tillgångar eljest kunde möjliggöra. För större delen av de svenska jordbruken är produktionskapaciteten därför ej till fullo utnyttjad.

Visserligen har, såsom ovan anförts, den svenska jordbruksproduktionen stigit avsevärt under de senaste årtiondena på grund av många produktionsfrämjande åtgärder från det allmännas sida, men den vacklande prisnivån har medfört att driften i många fall baserats på en allt annat än fast grund. Hit hör bl. a. den ökade användningen av importerade äggviterika fodermedel. Detta har medfört, att vårt land mer än tidigare för sin fettförsörjning blivit beroende av utlandet. En produktionsökning av fett genom användande av nyodlingar och tillämpning av nyare metoder för fodrets tillvaratagande, d. v. s. mera långsiktiga åtgärder, har däremot av jordbrukarna ansetts innebära ekonomiska faror med påföljd att dylika åtgärder i stor utsträckning ej tillgripits i den omfattning produktionsförhållandena kunnat medgiva.

Då högkonjunkturen satte in för andra samhällsgrupper år 1936, tog emellertid landsbygdens avfolkning en oroande vändning. I stora delar av landet hade man synnerligen stora svårigheter att skaffa den för jordbrukets bedrivande behövliga arbetskraften. Detta var givetvis beroende på att man tillerkändes betydligt bättre levnadsstandard och existensmöjligheter på andra arbetsområden. Tydligt är sålunda att jordbruket ej erhållit rättvisa och likställighet i det svenska folkhemmet, vilket självfallet medfört, att jordbrukets produktionsförmåga ej utnyttjats utan att jordbrukarna så omlagt arbetet i jordbruket, att den arbetskraft, som kvarstannat, utnyttjats på det för jordbrukarna mest ekonomiska sättet.

För att nå det oberoende i livsmedelsförsörjningen, som är av vikt i tider av avspärning, synas strävandena att basera vår mjölkproduktion på inhemska fodermedel värda allt stöd från statsmakternas sida. Förhållandena ha lett till att vi icke ens under »överskottsperioder» varit självförsörjande ifråga om fett. Margarin har därför varit ett nödvändigt komplement till vår fettförsörjning. Samtidigt som de hittillsvarande förhållandena ådagalägga detta faktum, är det även visat, att detta komplement utgör det allra kraftigaste hot för vår egen fettproduktion och utgör ett hinder för att den skall kunna utveckla sig på ett för vårt land betryggande sätt. Man har i detta avseende handlat på ett ur konsumentsynpunkt kortsynt sätt, man har köpt för dagen vad som syns vara billigt utan att beakta de faror, detta medfört för kommande dagar. Man har levt ur hand i mun, som om man till och med velat ifrågasätta om den svenska jordbruksproduktionen icke vore lyxbetonad och mer eller mindre onödig att skydda. Denna frågeställning illustrerar på sitt sätt den näringspolitik och det skydd, som beståtts

den svenska fettproduktionen i dess konkurrens med margarinet, vars råvaror produceras under helt andra klimatiska och ekonomiska förhållanden än vårt smörfett. Om man erinrar sig den ofta förlustbringande exporten, den ohämmade importen av billiga ersättningsmedel och det ofullständiga skydd livsmedelslagstiftningen givit, har man motivet till frågeställningen och därmed en del förklaringar till den svenska fettproduktionens oförmåga att täcka landets fettbehov.

För att vrida det nuvarande läget rätt och länka produktionen in på för det svenska folkhushållet ändamålsenliga och bärkraftiga vägar fordras i första hand att landets fettförsörjning tryggas dels genom produktionsfrämjande åtgärder på lång sikt och såvitt möjligt utan utländska hjälpmedel, dels ock genom stabilisering av marknaden, varvid ohämmad konkurrens från margarinets sida måste hindras.

Lösningen av detta problem är av största ekonomiska och sociala betydelse. Det innebär frigörelse från beroende av utländska surrogat och internationella truster.

En fördelaktig utveckling av jordbruksprodukternas pris skulle vidare säkerligen åstadkomma en ökad efterfrågan på arbetskraft och en ökad investering för förbättringarna av redskap, hus m. m. Därmed skulle jordbrukspolitiken även komma att infogas på sin naturliga plats även i vår arbetslöshetspolitik.

För närvarande råder enighet i landet om att man i mesta möjliga grad skall öka produktionen i jordbruket och dess binäringar, men jordbrukarna fråga sig, om man kommer att ha samma intresse för jordbruket, när landets gränser åter öppnas.

Sveriges jordbrukare hålla i minnet dels att den efter förra kriget internationella högkonjunkturen och de olika staternas politik medförde en sådan ökning i produktionen, att konsumtionen ej endast blev mättad utan övermättad, dels att industrien relativt lätt kunde ändra produktionsvolymen, även om detta medförde besvärliga rubbningar i arbetsmarknaden, under det att jordbruksnäringen med hänsyn till produktionens bundenhet till uppodlade arealer, framskapade kreatursbesättningar m. m. endast mycket trögt kunde ändra produktionsvolymen. Vid ett fredsslut kan man ej heller påräkna ett återvinnande av tidigare exportmarknader för smör. Landets jordbrukare måste därför fordra, att om man nu skall medverka till ökad produktion, skall man också ha garanti för att få till fullt tillfredsställande priser behålla hemmamarknaden för jordbrukets viktigaste produktion, när handelsvägarna åter öppnas.

För att kunna nå fram till denna ekonomiska frigörelse efter nationella linjer synes det nödvändigt att fettförsörjningen och fettproduktionen ställas under enhetlig ledning. Endast genom att den svenska fettproduktionens intressen sätts främst och margarinproduktionen betraktas såsom ett komp-

lement till denna, som regleras därefter, kan en gagnande planmässighet i fetthushållningen genomföras.

Med hänsyn till jordbrukets betydelse för vårt land och fettproduktionens vikt för jordbrukets bestånd och utveckling bör ledningen av vår fetthushållning anförtros åt ett företag, vars ledning har förmåga att överblicka de faktorer, som ha betydelse i detta sammanhang, och som med statens medverkan äger befogenhet att leda utvecklingen i en för det svenska jordbruket gagnande riktning.

Lösningen av detta problem nödvändiggör statsåtgärder i flera avseenden. Av väsentlig betydelse härvid är organiserandet av ett monopolföretag med möjlighet att kontrollera och tillgodose hela vår matfettförsörjning. Nödvändigt är även att åtgärder i sådant hänseende utan dröjsmål vidtagas, för att bereda viss trygghet och tillförsikt åt jordbrukarna i fråga om jordbruksnäringens framtid.

Med hänsyn till vad som sålunda anförts föreslås,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder och förslag, avseende att möjliggöra en tillfredsställande lösning av fettförsörjningsproblemet redan vid innevarande riksdag, ev. i samband med behandlingen av årets proposition om jordbruksstöd.

Stockholm den 23 januari 1941.

Erik von Heland.

Axel Löfvander.

Per Gustafsson.
